

УДК 37.015.31:005.53

ТВОРЧІ МЕТОДИ ПРИЙНЯТТЯ ЕФЕКТИВНИХ РІШЕНЬ

Світлана Олексіївна Доценко,
кандидат педагогічних наук, доцент,
докторантка кафедри початкової,
дошкільної та професійної освіти,
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди,
м. Харків, Україна

Анотація

У статті детально розглянуто вплив творчих методів для прийняття ефективних рішень. На основі численних досліджень проаналізовано сутність понять «творчість», «прийняття рішень» та «ефективність рішень».

Серед сучасних позицій визначено два підходи, що формулювання поняття «творчість». Перший – творчість розглядають як діяльність, спрямовану на створення нових цінностей. У другому підході творчість пов'язують із самореалізацією людини.

Поняття «прийняття рішень» визначають як інтелектуальну діяльність, у межах якої рішення є результатом обміркованого й аргументованого висновку. Визначено, що процес прийняття педагогічних рішень має містити такі етапи: визначення цілей; пошук та обробка необхідної інформації; визначення та оцінювання альтернативних рішень; вибір оптимального рішення і його реалізація. Вимогами до ефективного рішення є: наукова обґрунтованість, стислість і чіткість формулювання рішення, вчасність, адресність (чітко вказані виконавці), конкретність термінів виконання рішення.

Ефективним підходом для прийняття рішень є творчий. Вміння творчо вирішувати проблеми – це важлива якість, яка дозволяє ефективно працювати в ситуаціях невизначеності та ризику. Акцентовано увагу на творчих методах прийняття рішень: мозкова атака, коло ідей, аналогії та метафори, технологічна фантастика, метод прес та метод фокальних об'єктів. Зазначені методи спрямовані на досягнення цілей за рахунок створення умов для творчої самореалізації кожного, стимулюванні їх на особистісно-професійний розвитку. Охарактеризовано фактори, що впливають на ефективність прийняття рішень: розвиток творчих здібностей учнів, інтелект, творче та критичне мислення, пізнавальна активність, тощо.

Ключові слова: *творчість; творчі методи, прийняття рішень, ефективність, проблема, задача, інтелект.*

Постановка проблеми в контексті сучасної педагогічної науки та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. Проблеми сучасної освіти вимагають підготовки фахівців, які володіють не тільки високим професійним якість, але й здатних швидко приймати рішення, знаходити вихід з будь-яких проблемних ситуацій, спираючись на свої знання, інтуїцію, уяву, евристичні та креативні якості. Ці нові вимоги знайшли відповідне відображення в нових стандартах освіти, де серед інших кваліфікаційних вимог до підготовки фахівців підкреслюється необхідність оновлення змісту, методів, засобів, форм початкової та середньої освіти, зокрема, застосування творчих методів для вирішення проблем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема творчості досліджується закордонних та вітчизняними вченими в різних контекстах. В широкому сенсі розглядається як наука, що вивчає: а) творчу діяльність,

метою якої є побудова моделей процесу вирішення нового завдання; б) продуктивне творче мислення, зокрема евристичну діяльність; в) закономірності процесів пошуку ефективного та оригінального рішення задачі. У більш вузькому сенсі творчість розглядається як спеціальні методи що дозволяють прискорити процес вирішення тієї чи іншої задачі. Сьогодні більше досліджень присвячується розгляду творчої діяльності з метою отримання нових результатів у різних сферах: кібернетиці, педагогіці, психології, криміналістиці, медицині тощо.

Проблемам феномена творчості та його природи, формуванню та прояву творчих здібностей, їх діагностиці присвячено багато досліджень у психологічній науці. Зокрема, цим займалися В. Ананьєв, Д. Богоявленська, Л. Виготський, Л.С. Рубінштейн, Б. Теплов, Я. Пономарьов, В. Моляко, В. Шадриков та ін. Проблему творчості розглядали й закордонні дослідники: Г. Айзенк, Е. де Боно, М. Воллах, Дж. Гілфорд, Е. Торренс, Н. Коган, Т. Рібо, С. Мідник, К. Роджерс, Р. Стернберг, З. Фрейд, Е. Фромм, К. Юнг та ін. Головна характеристика творчості – створення нового. Серед сучасних позицій науковців стосовно природи творчості виділяють два підходи. Перший – творчість розглядають як діяльність, спрямовану на створення нових суспільно значущих цінностей; основну увагу приділяють критеріям об'єктивної новизни й оригінальності продуктів творчої діяльності. Другий підхід пов'язує творчість із самореалізацією людини, з розвитком мотивації її творчої діяльності. Критерій творчості в такому розумінні, її цінність – особистість самої людини, а не тільки продукти творчої діяльності.

Процес прийняття рішень пов'язують з інтелектуальною діяльністю, з процесом розв'язання задач, з психологічною готовністю до інноваційної діяльності, з виявом вольових

зусиль, зі специфічною функцією управління. Вчені розглядають прийняття рішень як діяльність особистості, що передбачає комплекс послідовних дій з усвідомлення проблемної ситуації, опрацювання інформації, необхідної для розв'язання проблеми, планування на цій основі конкретної діяльності, прогнозування її результату та вибору оптимального рішення. Але для розв'язування нестандартних проблем немає чіткого алгоритму їх вирішення, тому для генерації альтернативних рішень які потрібно прийняти в ситуаціях невизначеності та ризику використовують творчі методи.

Формування цілей статті. Метою статті є дослідження творчих методів на ефективність прийняття рішень.

Виклад основного матеріалу. Перші спроби наукового осмислення процесу прийняття рішень належать античному філософу Сократу (близько 469–399 рр. до н. е.), який вважав своїм покликанням «виховання» людей за допомогою дискусій, бесід. Сократівські діалоги стали першим кроком до формування особливого мистецтва маевтики – системи формулювання запитань для співрозмовника. Він стверджував, що мистецтво вчителя складається зі стимулювання в учня потягу до істини, розвитку самостійного мислення, на відміну від регламентованих. Мабуть, саме тому він широко використовував метод бесіди, названий пізніше його ім'ям, суть якого в тому, що за допомогою системи певним чином поставлених запитань співрозмовника підводять до правильних рішень [8]. Учення Сократа стали підґрунтям для створення гнучкої теорії красномовства та розробки прийомів оволодіння ораторським мистецтвом, обґрунтування та визначення риторики як здатності знаходити способи переконання щодо вирішення певної проблеми.

Сучасні філософські дослідження розглядають проблему прийняття рішень з погляду функціонування інтелектуальної діяльності. Ґрунтуючись на ідеях Дж. Д'юї, який є засновником фундаментального підходу до проблеми прийняття рішень, науковці визначають цю проблему саме в контексті особливостей організації інтелектуальної діяльності, головним завданням якої є формування навичок самостійного мислення, що виражається в готовності приймати зважені, обґрунтовані рішення з урахуванням особливостей конкретних умов.

У психології існують різні підходи до визначення процесу прийняття рішень, його шляхів, етапів, що дозволяє розглядати дану проблему у сфері психології діяльності, особистості, мислення, управління [9, 10, 16].

Вагомий внесок у дослідження психологічного аспекту зазначеної проблеми зробив Ю. Козелецький, який акцентував увагу на механізмах прийняття раціональних рішень, враховуючи «людський фактор». На його думку, «здорового глузду, інтуїції, досвіду вже недостатньо для правильного визначення альтернативних рішень, а наявність «управлінської хватки» не гарантує їх ефективності, тому прийняття рішень – це вольовий акт, а рішення – прояв волі людини» [6]. За визначенням Ю. Козелецького, особистість (або групу), яка приймає рішення, називають суб'єктом прийняття рішень (тобто це система, що робить вибір з множини альтернатив та несе відповідальність за своє рішення). Тому особистість, яка приймає рішення повинна мати характерні психічні риси, а саме: оригінальність і гнучкість мислення, цілеспрямованість, творчі здібності.

Заслуговує на увагу й інший психологічний підхід (Г. Костюк, Н. Кузьміна, Н. Шкіль, В. Сластьонін, В. Спиридонов, В. Шадриков та ін), відповідно до якого

процес прийняття рішень співвідносять із процесом мислення, що розуміють як процес розв'язування задач. Окрім того, науковці підкреслюють, що процес прийняття рішень є безперервною взаємодією суб'єкта з об'єктом, в якій суб'єкт через аналіз і синтез розкриває відношення між відомим і шуканим, в результаті чого з'являються нові дані, ідеї та рішення. Отже, процес прийняття рішень – це поєднання в процесі мислення різних розумових операцій, серед яких провідне місце посідають аналіз, синтез, порівняння, абстрагування та узагальнення [7].

Сучасні наукові концепції утворюють нові підходи до проблеми прийняття рішень. Так, у зарубіжній педагогіці прийняття рішень (decision making) розглядається як «входження до світу демократичних цінностей». Якщо особистість володіє технікою прийняття рішень, уміє відстоювати свою позицію, здатна критично осмислювати свої погляди та, за необхідністю, визначати свої помилки та недоліки – то вона гарно соціалізована в парадигмі демократичних цінностей. На особливу увагу заслуговує акцентування емоційного стану суб'єкта, його свободи та відповідальності у процесі прийняття рішень.

Установлено, що процес прийняття педагогічних рішень має містити такі складники: виявлення проблеми; визначення цілей, задач, предмета, об'єкта, гіпотези; пошук та обробка необхідної інформації; визначення та оцінювання альтернативних рішень; вибір оптимального рішення і його реалізація. Серед різноманітних вимог до ефективного рішення першочерговими є: наукова обґрунтованість, стислість і чіткість формулювання рішення, вчасність, адресність (чітко вказані виконавці), конкретність термінів виконання рішення. Таким чином, з'ясовано, що успішність прийняття рішень у певній діяльності забезпечується

високим та достатнім рівнями сформованістю мотиваційної сфери, розвитку критичного та творчого мислення, а також сформованості системи знань та умінь розв'язувати проблемні ситуації.

Найбільший практичний інтерес викликають дослідження процесу прийняття рішень у ситуаціях, пов'язаних із *ризиком*, який визначають як а) дисперсію результату; б) математичне очікування (величину) збитку; в) шанси невдачі (як імовірність, так і величину програшу) тощо. Ю. Козелецький визначає ризик як «невід'ємну рису активності людини», вважаючи, що елементи ризику є не тільки у військових або економічних проблемах, але й у творчій діяльності людини [6]. Схильність до ризику науковці вважають однією з рис особистості. Отже, ми дотримуємося думки, що ризик – це активна дія, спрямована на певну мету, досягнення якої пов'язано з елементами небезпеки.

Ефективним підходом для вирішення проблеми прийняття рішень є творчий. Відомо, що вміння творчо вирішувати проблеми – це важлива якість, яка дозволяє ефективно працювати в ситуаціях невизначеності та ризику. Творчість завжди оригінальна, тому що у творчій діяльності застосовуються нові методи та засоби діяльності. Звичайно, найкращі умови для вирішення проблем виявляються у творчій діяльності, спрямованій на відкриття, конструювання нового, невідомого [4].

Традиційно творчість розглядають як «досягнення чогось значного та нового...». Деякі психологи вважають, що «творчість – це чутливість до браку або прогалин в інформації при вирішенні проблем, до дисгармонії її елементів і прагнення пошуку варіантів її розв'язання». Здатність до творчості не є виключним явищем, властивим лише одиницям, творчі завдання є практично у кожного,

інша справа, якщо вони не завжди можуть розвиватися і перетворюватися у здібності. Тією чи іншою мірою творчість властива всім, більше того, її можна виявити, стимулювати, розвивати. Проте І. Лернер вважає, що вирішальною передумовою творчого виховання в сучасних умовах є інтелектуальний розвиток, а саме: розвиненість пам'яті, мислення, уваги, комбінаторні властивості, тобто виявлення різноманіття типів зв'язків, процесуальні властивості, прийоми та стратегії інтелектуальної діяльності, здатність регулювати свою пізнавальну діяльність. Отже, необхідність використання творчого підходу у процесі прийняття рішень проявляється у випадках, коли недостатньо відомих форм, засобів, принципів, методів, норм та ідей.

Досвід творчої діяльності можна представити через його процесуальну характеристику, а саме:

- самостійний перенесення раніше засвоєних знань та вмій у нову ситуацію;
- бачення проблеми в стереотипній для суб'єкта ситуації;
- бачення нової функції знайомого об'єкта;
- бачення альтернативних рішень проблеми;
- комбінування раніше відомих засобів у нові.

Слід зазначити, що вирішальною передумовою творчої діяльності є інтелектуальний розвиток, а саме: розвиток пам'яті, мислення, уваги, комбінаторні, процесуальні властивості, прийоми та стратегії інтелектуальної діяльності, здатність регулювати свою діяльність [1]. Одним із шляхів розвитку творчості є процес винайдення еталонів, під якими розуміють раціональні орієнтири в будові інформації. Засвоєння таких орієнтирів (еталонів), з одного боку, сприяє тому, що інформація фіксується в структурній формі, з другого – забезпечує більш ефективне здійснення розумових

операцій при переробці інформації. Отже творчий процес – це робота з інформацією, що необхідна для вирішення проблемної ситуації.

Також у творчому процесі тісно перетинаються руйнування старого і створення нового, встановлення зв'язків між попереднім досвідом та новою ситуацією. Відомо, що для створення нового, насамперед, потрібно зруйнувати старе, щоб використовуючи його конструктивні елементи, скласти нову конструкцію. Як відомо, в основі творчої діяльності лежить здатність переносити способи розв'язання тих чи інших проблем на умови проблемної ситуації. Такий спонтанний перенос допомагає зрозуміти правильність раніше засвоєних знань за своїм змістом, самостійно бачити проблему, виділяти альтернативи її рішення, комбінувати раніше засвоєні знання у нові при вирішенні специфічних проблем. Тому в процесі прийняття рішень треба вивчати та засвоювати не форму, а його зміст. Отже, у творчому процесі, на якому б рівні його не розглядали, властива діалектична єдність традицій й новаторства, через яку реалізується його наступність. Аналізуючи продукти творчої діяльності, можна виділити в творчості два компоненти: випадкове і закономірне. Випадковість у творчому процесі виступає як форма прояву закономірного. Більш того, без титанічного шліфування закономірного не було б блиску випадкового.

Вирішуючи проблему пошуку оптимальних шляхів розвитку творчих здібностей учнів, ми характеризували творчість як процес досягнення нового, цінного, оригінального. При використанні методів стимулювання, активізації ми враховували багатоплановість, багатомірність творчої особистості. Тому, було використано цілий комплекс творчих методів, а саме: мозкова атака, коло

ідей, аналогії та метафори, технологічна фантастика, метод прес та метод фокальних об'єктів, тощо [3, 5].

Ефективним методом аналізу проблемної ситуації є *мозковий штурм* (автор А. Осборн), який характеризується як колективний пошук нетрадиційних шляхів розв'язання проблем. Використання цього методу при дослідженні проблеми сприяло подоланню психологічної інерції, продукуванню максимальної кількості альтернативних рішень у мінімальний термін. У психології мислення людини у звичайних ситуаціях визначається здебільшого свідомістю, в якій панують контроль і порядок, а для подолання психологічної інерції потрібно створити умови для прориву з підсвідомості. Під час мозкового штурму ми записували всю інформацію, відкидаючи будь-яку критику (словесна, жестова, мімічна), підтримуючи будь-яку ідею. Мозковий штурм є ефективним за умов дотримання таких правил:

- висловлювати можна будь-які ідеї;
- заохочувати вільне асоціювання;
- записувати всі асоціації;
- завершувати підсумком, визначенням найцікавіших ідей.

Одним з етапів мозкового штурму є складання *асоціативного куща* (або грона), який допомагає відшукати та зафіксувати всі асоціації відносно запропонованих понять (проблем), використовуючи всі типи асоціацій (прямі, фантастичні, емпатійні (засновані на розумінні емоцій)). Так, асоціація є продуктом мислення, у розвитку якого важливу роль відводиться методу порівняння за подібністю і відмінністю. Наведемо приклад асоціативного куща для поняття «проблема» (рис. 1.) де наведено ряд асоціацій до поняття «проблема», а саме: запитання, задача, ризик, невизначеність, відповідальність, процес, дискусія, життєва

ситуація, теорія управління. Після складання асоціативного куща учням пропонувалось проаналізувати свої записи та, якщо необхідно, доповнити їх, самостійно сформулювати визначення поняття «проблема».

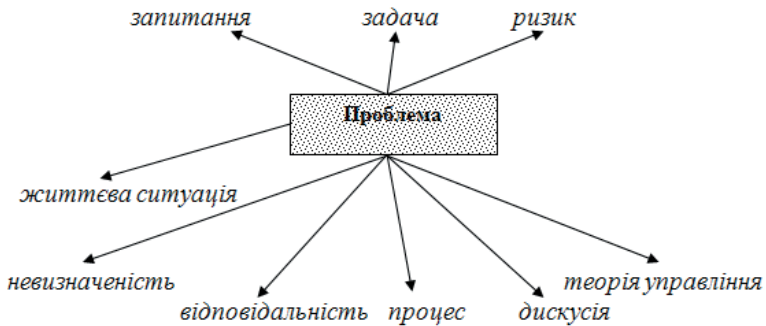

Рис. 1. Асоціативний кущ

Для розвитку нестандартного мислення, прийняття нешаблонних рішень ми використовували метод фокальних об'єктів. Суть його полягає у перенесенні властивостей одного предмета на інший. Фокальним (від лат. focus – осередок) називають об'єкти, що перебувають у фокусі, в центрі уваги. Використовуючи метод фокальних об'єктів при дослідженні проблеми ми дотримувались такого алгоритму роботи:

- розглядаючи або змінюючи будь-який об'єкт, мимоволі обирали інший предмет (кілька предметів), який не стосується фокального слова;
- для вибору іншого предмета (або кількох предметів) учням пропонувалась інша проблемна ситуація або проблема;
- для чіткого формулювання проблеми учні формулювали 5–10 визначень вибраного предмета (Який він? Опишіть його..);

- дібрані ознаки прикладали до слова у фокусі; отримані словосполучення розглядають;
- підбирали до фокального об'єкта не властиві йому елементи, які зумовлювали його видозміну.

Для визначення альтернативних рішень ми застосовували «метод прес». Цей метод допоміг чітко сформулювати свою думку у стислій та чіткій формі за допомогою наступного алгоритму:

1. сформулюйте свою думку;
2. наведіть причину появи цієї думки;
3. приведіть приклад для пояснення цієї причини;
4. узагальніть свою думку (зробіть висновки).

Організацію дискусій щодо запропонованих учнями проблем ми проводили за допомогою методу «Коло ідей», суть якого полягає в тому, що після обговорення проблеми в групі, кожен черзі представляв лише один аспект вирішення проблеми. Це допомогло всій групі обмінятися ідеями та скласти спинок ідей.

Практика свідчить, що даний метод є ефективним для організації видів діяльності з вирішення будь-якої актуальної проблеми. Альтернативним є прийом, коли учні пишуть свою ідею або проблему на картці. Викладач збирав усі картки та складав список запропонованих ідей на дошці та організовував дискусію.

У процесі організації самоосвітньої діяльності учнів особлива увага приділялась методу створення навчальних проблемних ситуацій, під якими ми розуміємо навчальні завдання, спрямовані на розв'язання невідповідностей між наявними знаннями та тими, що необхідні для її розв'язання. Практикою доведено, що дослідження зазначених ситуацій сприяло вдосконаленню навичок самостійної роботи та розробці індивідуальної траєкторії навчання. Дбаючи про

розвиток творчих здібностей, ми вчили їх не тільки тому, як розв'язувати ту чи інші проблеми, а й тому, де можна знайти необхідну інформацію.

Здатність до творчості не є виключним явищем, властивим лише одиницям. Творчі задатки є практично у кожного учня, інша справа, якщо вони не завжди можуть розвиватися і перетворюватися у здібності. Тією чи іншою мірою творчість властива всім, більш того, її можна виявити, стимулювати, розвивати. Окрім того, творчим процесом при прийнятті рішень і його розвитком важко керувати. Єдина можливість вплинути на організацію такої діяльності – створити умови для розвитку творчих здібностей.

Для стимулювання новаторських ідей, розвитку творчих здібностей ми використовували наступні техніки:

- аналогії і метафори. При знаходженні рішення необхідно вибрати вирішену проблему, з аналогічними цілями і розробити альтернативи. При цьому рішення вирішеної проблеми використовується як основа для даного. Метафору використовують для стимулювання ідей, причому знаходять прямо пропорційну мету чи незвичайні об'єкти;

- вільні асоціації. Ця методики основана на тому, що будь-яка думка, об'єкт може перетинатися з іншою думкою чи метою, при цьому створюючи нові ідеї;

- технологічна фантастика. Скориставшись одним із параметрів здійснення цілей необхідно уявити, що проблема цілком вирішена.

Слід зазначити, що саме в процесі творчого рішення проблем, пошуку нестандартних способів їх розв'язання учні виробляли вміння критично ставитись до тривіального, вчилися дискутувати тощо. Залучення до творчої діяльності розкрило перед ними горизонти людських можливостей і сприяло правильному визначенню своєї траєкторії навчання.

Особливе місце в процесі організації творчої діяльності учнів ми надавали розвитку творчого саморуку, ідея якої лежить в основі проблеми активності людини – багатомірної категорії, яка розкриває індивідуально-особистісний рівень. Отже, у світлі сучасних підходів до творчості, ми надавали особливого значення здатності до самостимулювання, саморуку, саморозвитку, самоздійснення за допомогою таких рекомендації щодо планування свого часу або своїх справ (за ступенем обов'язковості, важливості, регулярності, імовірності виконання); формулювання цілей та самонастроювання на досягнення результату; критичної самооцінки і діагностуванні своїх позитивних якостей та слабких сторін тощо. Зазначені методи спрямовані на досягнення цілей шляхом створення умов для творчої самореалізації кожного, стимулюванні їх на особистісно-професійний розвиток.

Список використаних джерел

1. *Басюк Л.В., Доброскок І.І.* Розвиток креативності як необхідна умова професійної підготовки майбутніх фахівців сфери обслуговування / Л.В. Басюк, І.І. Доброскок // *Humanitarium* / ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». – Переяслав-Хмельницький (Київ. обл.) ; Ніжин (Чернігів. обл.) : Лисенко М.М., 2017. – Том. 39, Вип. 2 : Педагогіка. – С. 7–16.
2. *Выготский Л.* Воображение и его развитие в детском возрасте / Л. Выготский // *Хрестоматия по психологии.* – М. : Просвещение, 1987.
3. *Доценко С.* Роль навчального предмета «Еврика» у вирішенні завдань освіти здібних та обдарованих учнів

початкової школи / С. Доценко Л. Булахова, Т. Дорожко // Рідна школа. – № 10 (1006), жовтень. – 2013. – С. 54–60.

4. *Дьяченко О.М.* Воображение дошкольника / О.М. Дьяченко. – М. : Знание, 1986.

5. Еврика : [зошит на друкованій основі] / І. Гавриш, С. Доценко – 3 клас. Частина 4. – Х. : ТОВ ВБ «Інтелект України», 2015. – 16 с.

6. *Козелецкий Ю.* Психологическая теория решений. – М. : Прогресс, 1979. – 501с.

7. *Костюк Г.* Розвиток творчих здібностей молодших школярів у процесі формування мовленнєвої компетентності / Г. Костюк // Початкова школа. – № 8. 2008. – С. 89–90.

8. *Кремень В.* Філософія освіти ХХІ століття // Шлях освіти. – 2003. – № 6. – С. 2–5.

9. *Кулагина И.* Возрастная психология. Развитие ребенка от рождения до 17 лет [уч. пос.] / И. Кулагина – М. : Издательство Университета Российской академии образования, 2001. – 176 с.

10. *Максименко С.* Загальна психологія : [навч. пос] / С. Максименко, В. Соловієнко. – К. : МАУП, 2000. – 256 с.

11. *Мартинюк І.* Творчий потенціал і самореалізація особистості // Психологія і педагогіка життєтворчості. – К., 1996. – 792 с.

12. *Матюшкин А.М.* Концепция творческой одаренности / А.М. Матюшкин // Вопросы психологии. – 1989. – № 6. – С. 29–33.

13. *Мацко Л.* Основи психології та педагогіки : [навч. пос.] / Л. Мацко, М. Прищак. – Вінниця : ВНТУ, 2009. – 158 с.

14. *Моляко В.А.* Творческая одаренность и воспитание творческой личности. / Подг. В.А. Моляко. // К. : Знание, 1991. – С. 19.

15. Педагогика: Инновационная деятельность / В.А. Слостенин, Л.С. Подымова. // М. : ИЧП «Издательство Магистр», 1997. – 308 с.

16. Рубинштейн С. Основы общей психологии / С. Рубинштейн. – СПб. : Питер, 1999. – 720 с. – С. 320.

17. Сисоєва С.О. Основи педагогічної творчості: підручник / С.О. Сисоєва. // К. : Міленіум, 2006. – 344 с.

18. *Edward de Bono. Lateral Thinking : Creativity Step by Step Paperback* / Edward de Bono. – Neu York, 1990. – 297 p.

Referenses

1. *Basiuk L.V., Dobroskok I.I. Rozvytok kreatyvnosti yak neobkhidna umova profesiinoi pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv sfery obsluhovuvannia* / L.V. Basiuk, I.I. Dobroskok // Humanitarium / DVNZ «Pereiaslav-Khmelnyskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni Hryhoriia Skovorody». – Pereiaslav-Khmelnyskyi (Kyiv. obl.) ; Nizhyn (Chernihiv. obl.) : Lysenko M.M., 2017. – Tom. 39, Vyp. 2 : Pedahohika. – S. 7–16.

2. *Vyhotskyi L. Voobrazhenye y eho razvytye v detskom vozdaste* / L. Vyhotskyi // Khrestomatyya po psykholohyy. – M. : Prosveshchenty, 1987.

3. *Dotsenko S. Rol navchalnoho predmeta «Evryka» u vyrishenni zavdan osvity zdibnykh ta obdarovanykh uchniv pochatkovoï shkoly* / S. Dotsenko L. Bulakhova, T. Dorozhko // Ridna shkola. – № 10 (1006), zhovten. – 2013. – S. 54–60.

4. *Diachenko O.M. Voobrazhenye doshkolnyka* / O.M. Diachenko. – M. : Znanye, 1986.

5. *Evryka : [zoshyt na drukovanii osnovi]* / I. Havrysh, S. Dotsenko – 3 klas. Chastyna 4. – Kh. : TOV VB «Intelekt Ukrainy», 2015. – 16 s.

6. *Kozeletskyi Yu.* Psykholohycheskaia teoryia reshenyi. – M. : Prohress, 1979. – 501 s.

7. *Kostiuk H.* Rozvytok tvorchykh zdbnostei molodshykh shkoliariv u protsesi formuvannia movlennievoi kompetentnosti / H. Kostiuk // Pochatkova shkola. – № 8. 2008. – S. 89–90.

8. *Kremen V.* Filosofiia osvity XXI stolittia // Shliakh osvity. – 2003. – № 6. – S. 2–5.

9. *Kulahyna Y.* Vozrastnaia psykholohyia. Razvytye rebenka ot rozhdennya do 17 let [uch. pos.] / Y. Kulahyna – M. : Yzdatelstvo Unyversyteta Rossyiskoi akademyy obrazovanyia, 2001. – 176 s.

10. *Maksymenko S.* Zahalna psykholohiia : [navch. pos] / S. Maksymenko, V. Soloviienko. – K. : MAUP, 2000. – 256 s.

11. *Martyniuk I.* Tvorchy potentsial i samorealizatsiia osobystosti // Psykholohiia i pedahohika zhyttietvorchosti. – K., 1996. – 792 s.

12. *Matiushkyn A.M.* Kontseptsyia tvorcheskoi odarennosti / A.M. Matiushkyn // Voprosy psykholohyy. – 1989. – № 6. – S. 29–33.

13. *Matsko L.* Osnovy psykholohii ta pedahohiky : [navch. pos.] / L. Matsko, M. Pryshchak. – Vinnytsia : VNTU, 2009. – 158 s.

14. *Moliako V.A.* Tvorcheskaia odarennost y vospytanye tvorcheskoi lychnosti. / Podh. V.A. Moliako. // K. : Znanye, 1991. – S. 19.

15. Pedahohyka: Ynnovatsyonnaia deiatelnost / V.A. Slastenyn, L.S. Podymova. // M. : YChP «Yzdatelstvo Mahystr», 1997. – 308 s.

16. *Rubynshtein S.* Osnovy obshei psykholohyy / S. Rubynshtein. – SPb. : Pyter, 1999. – 720 s. – S. 320.

17. *Sysoieva S.O.* Osnovy pedahohichnoi tvorchosti: pidruchnyk / S.O. Sysoieva. // K. : Milenium, 2006. – 344 s.

18. *Edward de Bono. Lateral Thinking : Creativity Step by Step* Paperback / Edward de Bono. – Neu York, 1990. – 297 p.

Светлана Алексеевна Доценко,
кандидат педагогических наук, доцент,
докторант кафедры начального, дошкольного
и профессионального образования,
Харьковский национальный педагогический
университет имени Г.С. Сковороды,
г. Харьков, Украина
E-mail: dozenkosveta@gmail.com

Доценко С.А.
ТВОРЧЕСКИЕ МЕТОДЫ ПРИНЯТИЯ
ЭФФЕКТИВНЫХ РЕШЕНИЙ

Аннотация

В статье подробно рассмотрено влияние творческих методов для принятия эффективных решений. На основе многочисленных исследований проанализированы сущность понятий «творчество», «принятие решений» и «эффективность решений».

Среди современных позиций определено два подхода формулировки понятия «творчество». Первый – творчество рассматривают как деятельность, направленную на создание новых ценностей. Во втором подходе творчество связывают с самореализацией человека.

Понятие «принятия решений» определяют, как интеллектуальную деятельность, в рамках которой решение является результатом обдуманного и аргументированного вывода. Определено, что процесс принятия педагогических решений должен содержать следующие этапы: определение целей; поиск и обработка необходимой информации; определение и оценка альтернативных решений; выбор

оптимального решения и его реализация. Требованиями к эффективному решению являются: научная обоснованность, краткость и четкость формулировки решения, своевременность, адресность (четко указаны исполнители), конкретность сроков исполнения решения.

Эффективным подходом для принятия решений является творческий. Умение творчески решать проблемы – это важное качество, которое позволяет эффективно работать в ситуациях неопределенности и риска. Акцентировано внимание на творческих методах принятия решений: мозговая атака, круг идей, аналогии и метафоры, технологическая фантастика, метод пресс и метод фокальных объектов. Указанные методы направлены на достижение целей за счет создания условий для творческой самореализации каждого, стимулировании их на личностно-профессиональном развитии. Охарактеризованы факторы, влияющие на эффективность принятия решений: развитие творческих способностей учащихся, интеллект, творческое и критическое мышление, познавательная активность и тому подобное.

Ключевые слова: *творчество; творческие методы, принятия решений, эффективность, проблема, задача, интеллект.*

Svitlana Dotsenko,

PhD in Pedagogy, Associate Professor, Doctoral student,
H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University,
Kharkiv, Ukraine

E-mail: dozenkosveta@gmail.com

Dotsenko S.

**CREATIVE METHODS FOR THE ADAPTATION
OF EFFECTIVE SOLUTION**

Abstract

The article examines in detail the influence of creative methods for making effective solutions. On the basis of numerous studies, the essence of the concepts of «creativity», «solution-making» and «solution-making» is analyzed.

Among the contemporary positions two approaches are identified those formulate the concept of «creativity». The first one considers creativity as an activity aiming at creating new values. In the second approach, creativity is associated with the self-realization of a person.

The concept of «solution-making» is defined as intellectual activity, within the framework of which the solution is the result of a deliberate and reasoned conclusion. It is determined that the process of adopting pedagogical solutions should include the following stages: definition of goals; search and processing of necessary information; identification and evaluation of alternative solutions; choice of optimal solution and its realization. The requirements for an effective solution are considered as a scientific validity, conciseness and clarity of the solution formulation, timeliness, targeting (clearly specified performers), aspecificity of the solution timing.

An effective approach to solution-making is a creative. The ability to solve problems creatively is an important quality that allows you to work effectively in situations of uncertainty and risk. The emphasis is laid on the creative methods of solution-making, they are: brain attack, the range of ideas, analogies and metaphors, technological science fiction, the method of the press and the method of focal objects. These methods are aimed at achieving the goals by creating conditions for creative self-realization of each person, stimulating them for personal and professional development. The factors influencing the solution-making efficiency are identified as: the development of students' creative abilities, intelligence, creative and critical thinking, cognitive activity, etc. and described in the article.

Key words: *creativity; creative methods, solution-making, efficiency, problem, task, intellect.*